

Interview met Frank van Aken op zaterdag 20 juni 2015 in Amsterdam

door Jellie Boll

Je bent opgegroeid in Laren, als ik het goed heb. Heb je daar je jeugd doorgebracht, welke scholen heb je bezocht? Heb je goede herinneringen aan je jeugd?

‘Ik ben geboren in Laren NH. Ik heb vijf broers allemaal ouder, ik ben de jongste. Mijn vader had wel een stem, die zong ook nog wel eens een tweede tenorsolo. Mijn moeder had een hoge stem maar ze zong niet, ja, wel bij de afwas, en ze wilden haar altijd bij het koor hebben omdat ze zo'n heldere stem had, Mijn vader is in 1989 overleden en mijn moeder in 2005. Mijn broers leven allemaal nog. Ik zat eerst op de Aloysiusschool en later op Sint Jan in Laren en daarna heb ik gewoon Mavo gedaan en vervolgens nog de Havo, want ik had Havo nodig om naar het Conservatorium te gaan.’

Maar je wilde dus meteen al naar het Conservatorium?

Siegmund in de dop

‘Het gekke is, ik weet het niet precies maar ik schijn op het speelterrein al zo'n beetje de Barbier van Sevilla te hebben uitgehangen af en toe. Iemand vertelde mij dat later want ik was het vergeten. Maar het was op de Havo dat mijn muzieklerares, Henriët Griffioen heette ze, zei: “jij moet eens voorzingen bij een zanglerares op een muziekschool”. Zij heeft dat toen voor mij geregeld met nog iemand. Die andere jongen was toen te jong, ik was 18 en mevrouw Bocxe-van Uden (Maria) die nog leeft en nu in de 90 is, zei toen: “met hem wil ik wel beginnen”. En zo is het begonnen in Hilversum. Ze zei: “je bent waarschijnlijk tenor, het kan ook nog bariton worden”. Het was allemaal nog niet zo duidelijk, maar uiteindelijk is het toch tenor geworden.

Na haar heb ik voorgezongen voor Marianne Blok op het Utrechts Conservatorium en dat klikte. Bij haar heb ik eerst een paar jaren privé zanglessen gehad in Amsterdam bij haar thuis en verder met haar op het Conservatorium in Utrecht. Zo ben ik uiteindelijk in de voorbereidende klas gekomen in Utrecht op het conservatorium. Na een paar jaar op het conservatorium moesten ze mij daar eigenlijk af gooien, want ik deed een aantal vakken niet die ik wel zou moeten doen. Ton Hartsuiker, de toenmalige directeur, die twee jaar geleden is overleden, zei: “ik kan je hier niet houden”. Na twee jaren ben ik toen aangenomen in Den Haag op het Koninklijk Conservatorium. Daar heb ik operaklas gedaan, meteen al. Ze hadden een tenor nodig en daar heb ik veel ervaring opgedaan. Daar heb ik *Albert Herring* van Britten, *L'heure espagnole* van Ravel, *Dialogues des Carmélites* van Poulenc en *Long Christmas Dinner* van Hindemith mogen doen, allerlei verschillende muziek heb ik gezongen en dat is een ervaring die ik natuurlijk goed kon gebruiken. In 1994 toen ik afstudeerde heb ik het Deutekom-concours gewonnen.’

‘In 1996 ben ik in Meiningen begonnen als vast ensemblelid. Ik had voorgezongen voor *Fidelio* en daarvoor hebben ze mij toen ook aangenomen. Ik kreeg een contract voor één rol; een jaar later kwamen daar andere rollen bij: Erik (*Fliegende Holländer*), Radames (*Aïda*), Bacchus (*Ariadne auf Naxos*). Daar heb ik eigenlijk de mooiste jaren gehad; in 2001 zong ik mijn eerste Siegmund in de Mielitz *Ring*. In je eerste jaren is alles nieuw en het was daar mooi en rustig, een prachtig theater.’

Parsifal in Frankfurt met Franz Josef Selig

Kreeg je een contract voor één rol, niet voor het operahuis?

‘Ja, je bent in vaste dienst dus je krijgt gewoon een maandsalaris, maar alleen voor die rol. Normaal gesproken krijg je meer rollen, maar ik begon met één rol, later kwam er van alles bij. Ik zong mijn eerste Erik daar in een hele goeie encensering, *Tosca*, *Aïda*, alles in twee jaar tijd. Daar ben ik twee jaar geweest, terwijl ik tussendoor ook in de Komische Oper in Berlijn zong. Daarna ben ik twee jaar naar Düsseldorf gegaan.’

Twee jaar, dat verbaast mij. Ik heb je daar toch bijvoorbeeld enkele malen als Parsifal gehoord. 'Ja, van 1998 tot 2000, maar ik kwam regelmatig terug, bijvoorbeeld *Walküre*, Erik in een hele traditionele encenering met een dooie haas op mijn rug en een geweer, de *Verkaufte Braut*, een prachtige encenering van toen al 17 jaar oud van Otto Schenk. *Meistersinger* heb ik daar gedaan.'

Wij spraken een tijd geleden over de *Parsifal* in Düsseldorf met voor ons, het publiek, een mooie encenering. Wij zaten in de zaal te genieten van 'het paasei' waar jullie in zaten. Er zat natuurlijk een enorm klankbord achter jullie. Jij was daar minder over te spreken.

'Ja, dat was dat rare ei, een enorm over-akoestisch ding waarbij je erg moest oppassen. Als je op de verkeerde plek stond ging het rondzingen en het was heel ver naar achteren. Dus jullie hoorden het wel geweldig, maar als je daar stond had je slecht contact met de dirigent, dat merkten jullie niet. Ik vond het toch wel erg mooi, want ik herinner mij die tweede akte met die grote deuren, en dan een beetje een trechter, waarschijnlijk van Götz Friedrich afgekeken door Kurt Horres. Die heb ik ook nooit zelf leren kennen, het was een oude productie. Linda Watson zong Kundry, geweldig, die was ook heel erg ondersteunend. De *Tannhäuser* heb ik ook met haar als Venus gedaan. Ze zingt nog steeds veel in Düsseldorf. In Düsseldorf heb ik vaak te maken gehad met bestaande producties, bijvoorbeeld *Meistersinger*. Dat maakte het best wel moeilijk. Je moest in een betrekkelijk korte tijd je eigen maken met de encenering. Je hebt niet vijf of zes weken waarin je dingen kunt laten groeien. Dat was daar echt hard werken. In Düsseldorf hadden we Hans Wallat nog als dirigent, een man die ik zeer bewonder.'

Wijlen Fred Lingen vertelde dat er een vaste groep in het publiek zat die Wallat achterna reisde om hem overal uit te fluiten. Ik verbaasde mij daar vaak over, omdat het merendeel van het publiek dan bijna op de stoelen stond te juichen.

Tannhäuser, Budapest 2016

'Dat vind ik leuk om te horen, of eigenlijk helemaal niet leuk, want ik maakte dat ook enkele malen mee. Ik herinner mij dat er bij zijn laatste prachtige *Tannhäuser* een groep zat te fluiten en te tieren. Hij wilde eerst niet mee terug op het toneel, misschien wel om de reden dat de groep uitfluiters er luid was. Hij was uitgeboed, maar toen hadden we zo'n goeie voorstelling dat hij uiteindelijk besloot toch mee te gaan, en toen had hij goed applaus. Ik heb helaas niet heel veel met hem gedaan, net als met anderen, ze zijn dan eigenlijk al uitgewerkt en doen niet meer zo heel veel. Wallat was echt een Wagnerkenner. In *Parsifal* zong ik 'Du wuschest mir die Füsse', die hele scène ligt vrij laag en dat wil je dan heel muzikaal en zo mooi mogelijk doen, en dan zat Wallat met zijn hand bij zijn oor, zo van ik hoor niks! Nou was hij Wolfgang Schmidt gewend, die had een luide, wat scherpe stem, maar hij riep altijd legato!legato! Het moest bij hem altijd legato zijn, in tegenstelling tot Thielemann, die wil niks legato. Hans Wallat is net overleden, hij is oud geworden terwijl hij eigenlijk altijd een beetje zwak was, maar je merkte daar niet veel van, ik vond hem altijd alleen zo fragiel. Ik vond hem een bijzonder man, een echte Wagnerdirigent. In zijn laatste *Tannhäuser* ben ik ingesprongen.'

We hebben in 1994 een geweldige *Meistersinger* van Harry Kupfer gehad bij DNO die ik enkele malen heb gezien.

'Harry Kupfer is een geweldige regisseur. Ik heb in 1994 in de *Kupfer-Salome* bij DNO gezongen, met Edo de Waard, ik sprong in en het was een geweldige productie. Harry Kupfer is naar mijn mening juist heel goed in enceneringen. Je vroeg mij naar favoriete regisseurs en hij hoort zeker in het rijtje thuis. Hij kijkt door je heen, hij voelt wat je nodig hebt, hij voelt bijvoorbeeld al dat je je moet laten gaan, dat je moet rollen of dat je misschien wel moet klimmen en altijd vanuit de tekst, altijd of het klopt, nooit een onzinbeweging. Hetzelfde geldt ook voor Mielitz. Dat komt uit de hoek van de Komische Oper in Berlijn, omdat ik daar veel gezongen heb, ben ik vooral met hen veel in aanraking gekomen. Dat waren intensieve regisseurs.

En Kupfer blijft niet stil staan, hij gaat in de tijd vooruit. Als je naar zijn *Salome* kijkt, die kan nu gemaakt zijn. Hij maakt dingen die nu soms worden uitgevonden bij wijze van spreken. Wat hij niet

deed was een opera opleuken, de opera leuker maken dat hij eigenlijk is. Zoals nu toch naar mijn mening regelmatig gebeurt bij bijvoorbeeld *Parsifal*. Dan lijkt het wel of er gedacht wordt 'dat duurt zo lang, we moeten de mensen maar even aan het lachen maken'. Je vertelde bijvoorbeeld over de *Parsifal* in Essen, waar Amfortas in een intensive care-bed lag en daar regelmatig uitviel.'

Frank ziet een foto van Fred en mij staan en zegt 'ik kan mij voorstellen dat Fred Lingen er woest over werd. Iemand die jong is en voor het eerst naar een Wagneropera gaat begrijpt er dan niets van en denkt 'o, is dit *Parsifal*' of ze zien een echte *Parsifal* en denken 'wat is dit?''

Ik verbaas mij er vaak over dat jullie in sommige enceneringen moeten lopen en springen, en dan die lange bij Wagner toch niet eenvoudige teksten uit je hoofd moet leren. Hoe doe je dat?

'Daarom zijn voor mij die repetities zo belangrijk. Je hebt mensen met een fotografisch geheugen, zoals Jonas Kaufmann, die ziet dat een of twee keer en dan weet hij het. Helaas heb ik dat niet dus ik moet dat op repetities leren. Bij de handeling valt de tekst dan samen. Als je concertante opera uit het hoofd zingt is dat veel moeilijker. Je hebt de handeling er niet bij, je trekt het zwaard niet uit de stam, dus je moet het allemaal voor je zien. Dat maakt het allemaal intenser en ook gevaarlijker, het leidt af.'

Ik zou juist denken dat die handelingen afleiden, struikel ik niet, sta ik op de goede plaats. Ik zie wel eens enceneringen zoals wat ik nu heb gehoord een encenering in Bayreuth waar de zangers moeten klimmen en rennen en dan ook nog geacht worden mooi te zingen.

'Meestal helpen de handelingen bij het onthouden van je teksten, mits ze ook ergens op slaan. Ik heb een *Jenufa* in Stuttgart gedaan van Bieito, een naar mijn idee hele rare *Jenufa*, maar die sloeg uiteindelijk geweldig aan bij het publiek. Eva zong *Jenufa* en ik zong *Laca*. In de slotmuziek moesten wij keihard lachen, dat was een gekke productie maar het werkte wel. Ondanks dat het zo'n gekke productie was, was het toch een sterke.'

We praten nog even verder over de verschillende *Parsifals*, van ons beiden een 'lievelingsopera'. Ik vertel Frank over de geweldige *Parsifal* in Zürich die Bernard Haitink dirigeerde, een muziekaal overweldigende belevenis.

'Ja, Bernard Haitink, daar heb je een dirigent. Ik heb laatst weer een stukje van hem gezien, en ik dacht lieve help wat sterk, zo integer ook. Hij wilde Eva in *Fidelio* in Londen, maar Eva wilde niet. Zij wil de *Fidelio* niet zingen. Dat vind ik jammer omdat zij dat met Haitink had kunnen doen. Maar het is niet haar rol, zij is heel erg op haar instinct, en dat heeft haar tot nu toe ook geen windeieren gelegd.'

Tristan und Isolde met Eva in Dresden

Ik neem aan dat je elke dag studeert en zingt.

'Ja, normaal gesproken wel. Ja, je zingt eerder te weinig dan teveel. Met name met die grote Wagnerrollen merk je echt dat je training nodig hebt.

Een voorbeeld is Terje Stensvold. Toen hij met pensioen ging op 57-jarige leeftijd vroeg hij een agent "Heeft het nog zin ergens voor te zingen?". Hij heeft toen de *Holländer* in Berlijn voorgezongen en werd aangenomen! Tot zijn 72^e heeft hij toen o.a. alle Wotans in de *Ring* gezongen in grote huizen. Ik heb met hem, hij als Wotan, in *Walküre* gezongen in Frankfurt en toen was hij 70. Hij zingt nog geweldige rollen, Scarpia, Barak, Jochanaan, alles wat je kan bedenken heeft hij gedaan, een geweldige mooie stem. Hij vertelde mij dat hij erachter kwam dat zijn stem moe werd na een half uur. Hij heeft zich toen in de kelder opgesloten en is daar uren gaan maken om die stem te trainen, zodat hij die zwaardere rollen ook aankon.'

In 2007 heb je Tannhäuser gezongen in Bayreuth, een van je succesrollen.

'Ja, dat was geweldig. Ik kom nog regelmatig in Bayreuth. En dan loop ik daar rond, alles ademt daar Wagner, en dan denk ik ja, hier, hier is alles begonnen.'

En zegt na een korte stilte 'misschien ben ik toch wel een echte Wagneriaan'.

Dankjewel Frank voor dit prettige gesprek.